

УДК 338.432

Б. Андрушків, Т. Павлусик

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

БУРЯКОЦУКРОВА ГАЛУЗЬ ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ СЕКТОР РОЗВИТКУ АПК В УКРАЇНІ

B. Andrushkiv, T. Pavlusyk

SUGAR-BEET INDUSTRY AS A PROMISING SECTOR DEVELOPMENT IN AIC OF UKRAINE

Відповідно до концепції національної безпеки України, цукор належить до категорії стратегічних продуктів, які забезпечують економічну безпеку країни. На особливу увагу заслуговують підприємства бурякоцукрового підкомплексу, оскільки вони є стратегічно важливою ланкою харчової промисловості України. Цукрова галузь об'єднує в собі цукрові заводи, бурякосійні господарства та сервісні підприємства. Від ефективності організації об'єднання цих складових ланок галузі залежить не тільки її конкурентоспроможність, а й економічна безпека України загалом.

Криза бурякоцукрової галузі зумовлена неефективним використанням виробничого й науково-технічного потенціалу, невирішенням питання щодо її структурної перебудови, зокрема реструктуризації виробничих потужностей і технічного переоснащення виробництва, незавершеністю ринкових перетворень та недосконалістю механізму ціноутворення. Останніми роками все більшу частку ринку займає цукор, вироблений з ввезеної в країну цукрової тростини. Це призводить до стрімкого зниження обсягів вітчизняного виробництва цукру і його конкурентоспроможності на ринку. Таким простим способом ми розвиваємо цукрове виробництво інших країн, руйнуючи власне. Держава повинна створити бурякосійним підприємствам умови для одержання необхідних довгострокових кредитів на придбання технологічних машин і знарядь, паливно-мастильних матеріалів, насіння, мінеральних добрив, хімічних засобів захисту рослин від хвороб, шкідників та бур'янів. Крім того, потрібно було б здійснити капітальні вкладення в матеріально-технічне забезпечення, будівництво та реконструкцію цукрових заводів. Отже, відновлення виробництва цукру в Україні залежить від приватних внутрішніх та іноземних інвестицій. Диспаритет цін і невиконання державою нею ж встановлених правил гри створює такі умови, що інвесторам недоцільно вкладати кошти в цукрову галузь. Одним із способів виходу із цієї складної ситуації є інтеграція на добровільних засадах бурякосійних господарств, цукрових заводів та інвесторів для реалізації своїх економічних інтересів.

Одним з варіантів таких об'єднань є агропромислові формування (АПФ) на засадах холдингу. Цей тип АПФ ще не має узагальненої назви (дефініції). У російській науковій літературі такі структури називають агрохолдингами і лише як виняток – агропродовольчі холдинги, тим самим підкреслюючи наявність у них аграрної складової. Із класифікації АПФ холдингового типу випливає, що цей термін можна застосовувати до тих холдингів, до складу яких обов'язково входять сільськогосподарські організації, які виробляють сільськогосподарську продукцію на власній чи орендованій землі, та переробні підприємства, що володіють їх контрольним пакетом акцій або ж мають її домінуючу (більше ніж 50%) частку в сукупному капіталі, і навпаки, а також коли контрольним пакетом акцій і аграрних, і переробних організацій володіє фінансовий капітал або промисловий капітал, що технологічно не пов'язаний із сільським господарством. Вважаємо, що основними перевагами такого об'єднання є: наявність власника, який відповідає за здійснювані роботи; вкладення

великих фінансових ресурсів, що призводить до жорсткішого контролю над ефективністю їх використання; повніше забезпечення переробних підприємств необхідною високоякісною сировиною; простіше залучення додаткового капіталу й інвестицій, наприклад випуском акцій чи облігацій; використання частини наявних коштів на науково-технічне переоснащення відповідних ланок об'єднання та забезпечення їх обіговими коштами з метою нарощування випуску продукції й зменшення витрат; налагодження ефективних як господарських, так і фінансових потоків між агрофірмами й переробними підприємствами; менший ризик при вкладенні коштів інвесторами в такі об'єднання, ніж при інвестуванні простих сільськогосподарських підприємств.

Поряд з такою кількістю суттєвих переваг не можна й забувати про ряд недоліків і загроз від такого виду об'єднань. При скуповуванні малорентабельних сільськогосподарських підприємств за дуже низькими цінами може виникнути загроза створення монополізму на ринку оренди землі й виробництва сільськогосподарської продукції. У такій ситуації ми отримаємо нову проблему, яка за своєю суттю може призвести до диспаритету цін на продукцію, диспропорцій у розвитку економіки і її занепаду загалом. Ще одним недоліком є те, що власники таких холдингів не орієнтуються на довготривалу співпрацю в сільському господарстві, а головне завдання вбачають в отриманні значної економічної вигоди за найкоротший час, тому працюють на повне зношення ресурсів. Це призводить до швидкого виснаження основного та найціннішого ресурсу – землі, на відновлення якого потім потрібно витратити багато десятиліть, а деколи взагалі неможливо відновити. Інвестор, недоотримавши частину прибутку, може просто вивести свої активи, а селяни залишаються зі зруйнованим сільськогосподарським підприємством у ще гірших умовах, ніж до інвестування. Ще одним з недоліків є те, що розвиватися будуть лише високоліквідні галузі, а це, у свою чергу, провокує занепад інших галузей і поглиблення диспропорцій у їх розвитку. Характерною рисою таких об'єднань є те, що головні офіси знаходяться у великих містах, тому всі податкові надходження осідають у міських бюджетах, а села залишаються без грошей. Такий вид організаційно-правових відносин є ефективним лише в поодиноких випадках, проте створює ідеальні умови для олігархічних кланів з подальшим їх збагаченням. Вони далекі від проблем АПК і часто просто не зацікавлені в розвитку не тільки бурякоцукрового підкомплексу чи АПК, а й України в цілому. Діяльність великих АПФ холдингового типу призводить до пригнічення розвитку, а часом і знищення середніх і малих сільськогосподарських підприємств. Потрібно зменшувати підтримку великих фірм і забезпечувати повномасштабну підтримку малих і середніх.

Для розвитку цукробурякового комплексу України необхідно впровадження сучасних технологій вирощування цукрових буряків, достатнє забезпечення бурякосійних господарств високоякісним насінням, мінеральними добривами й засобами хімічного захисту рослин, підвищення якості машинного парку, якнайшвидше будівництво сучасних цукрових заводів, а також реконструкція та модернізація старих. Крім того, дедалі більшого значення набуває питання вибору економічно обґрунтованих організаційно-правових форм функціонування агропромислових об'єднань. Держава повинна створювати умови для розвитку агропромислової інтеграції, надавати пільгові довгострокові кредити на техніко-технологічний розвиток, а з іншого – надмірне втручання владних структур у процеси кооперації провокує недовіру селян до таких об'єднань і гальмує їх розвиток. Своєчасне реформування та реструктуризація бурякоцукрового підкомплексу зі створенням неприбуткових кооперативів приведе до зниження собівартості цукру й підвищення його конкурентоспроможності на ринку.